

[Chorus:] Television, the drug of the Nation...

Szerzői információ:

H a m m e r F e r e n c

Tanárság az ELTE Művészetelméleti és Médiakutatási Intézetében. 2002-ben a Nyílt Társadalom Intézet (OSI) - CEU Center for Policy Studies International Policy Fellowship programjának ösztöndíjasa. A közeljövőben jelenik meg monográfiája az RTL Klub Fókusz c. műsorának szegénységábrázolásáról.

Így hivatkozzon erre a cikkre:

Hammer Ferenc. „[Chorus:] Television, the drug of the Nation...”.

Információs Társadalom IV, 3–4. szám (2004): 51–55.

<https://dx.doi.org/10.22503/inftars.IV.2004.3-4.8>

A folyóiratban közölt művek

a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 4.0

Nemzetközi Licenc feltételeinek megfelelően használhatók.

Hammer Ferenc

[Chorus:] Television, the drug of the Nation...

*„TV, is it the reflector or the director?
Does it imitate us
or do we imitate it
because a child watches 1500 murders before he's
twelve years old and we wonder why we've created
a Jason generation that learns to laugh
rather than to abhor the horror
T.V. is the place where
armchair generals and quarterbacks can
experience first hand
the excitement of warfare
as the theme song is sung in the background
Sugar sweet sitcoms
that leave us with a bad actor taste while
pop stars metamorphosize into soda pop stars
You saw the video
You heard the soundtrack
Well now go buy the soft drink
Well, the onla cola that I support
would be a union C.O.L.A. (Cost Of Living Allowance)
On television*

*[Chorus:]
Television, the drug of the Nation
Breeding ignorance and feeding radiation
(Repeat)“*

Disposable Heroes Of Hiphoprisy

Jelen bírálat tartalma és formája között fennáll egy összefüggés. Ez a bírálat meglehetősen kurta, és kissé hevenyészett is. Ennek oka az, hogy az elmúlt hétvégén, amikor lett volna alkalmam elkészíteni ezt a munkát, az időmet mással töltöttem. Egyrészt százegynéhány magammal a Ráckertben voltam, különös tekintettel a cseh-dán meccsre. Ezen eseménnyel kapcsolatban talán nem érdektelen megjegyezni, hogy az első félidő lelketlen labdatologatásáért bőven kárpótolt a második félidő első húsz perce; Milan Baros első gólja láttán még a szemmel láthatóan alkalmi focinézők is lelkesen hejehujáztak. Miklós tételét valószínűleg teljesen pontosan igazolta a ráckerti tapasztalat; a közönség fejében kibogozhatatlanul összekeveredett a látszat és a valóság (a genius loci és a mediatizált tapasztalat), ugyanis a mérkőzés befejeztével tapsviharban tört ki a kivetítő előtt ülő tömeg: *biztosan elkábulva azt hitték, hogy Portugáliában vannak*. A közösségi meccsnézés mellett pedig horgásztam. Erről a dolo-

gról a kívülállónak azt kell tudni, hogy a Balatonon éjszaka, négyszáz méterre a parttól, órákon keresztül ülni egy igen kicsi csónakban nem könnyű dolog. Az is megjegyzendő, hogy hazánkban a Magyar Országos Horgász Szövetség a legnagyobb létszámú társadalmi szervezet (324 ezer tagja van). Összefoglalva tehát, azért nem tudtam a média által gerjesztett ökokódiúmról szóló tanulmány bírálatára alaposabban felkészülni, mert egyrészt radikálisan offline voltam, másrészt pedig egy média-esemény résztvevőjeként töltöttem egy kellemes estét barátaimmal. Amúgy szombat éjszaka elég különös angolnát fogtam (testhossza 62 cm), ugyanis egyáltalán nem volt jobb szeme. A fiam szólt, hogy egyszemű az angolna, és először azt hittem, hogy akkor vesztette el a szemét, amikor egy fahasábbal agyonvertem. De nem, szemüregem sem volt neki; elég ijesztő volt.

Röviden szólva eléggé a falra másztam Miklós szövegétől. Sommásan, szerintem egy helyes célhoz választott egy helytelen eszközt. A cél helyes, mert az ökológia, jobb szót nem találok rá, egyszerűen metafizikai kérdés. Viszont a médiatudományból/médiaelméletből mint megismerési eszközből a cél érdekében huszártrombitát csinálni helytelen, káros és bűnös dolog. Ha a cél a közfigyelem felkeltése, ami helyes dolog, akkor arra valami olyan eszközt kéne alkalmazni, amit erre találtak ki, például a politikát, az oktatást, a médiát, a művészetet, a személyes példaadást stb., de a társadalomtudományt ebbe nem kéne belerángatni. (Ezzel nem azt akarom mondani (sőt...), hogy a normáknak nincs köze a társadalomtudományhoz, hanem azt, hogy nem így van köze.) Egyszer írtam valahol, hogy a moralizálást az különbözteti meg a nem moralizálástól, hogy ajánl, vagy tesz valamit, ami révén a felvázolt probléma, ha minimálisan is, de csökkenhet. Például ebben az esetben lehetne úgy forgatni a szót, hogy kiderüljön, lehetséges az ökológiai szempontokat mint közérdek-problémát elismertetni, mert ettől kezdve másképpen esne latba a társadalompolitikában (így a médiaszabályozásban is; N.B. erre van már példa: a „határok nélküli televíziózásról” szóló EGK irányelv, amit a legnagyobb rosszindulattal sem nevezhetünk aktivista tartalomszabályozási dokumentumnak, csekély számú tartalmi tiltásai között tartalmazza azt, hogy a természet pusztítására sem kiskorúaknak szóló program, sem pedig reklám nem buzdíthat.) Pontokba szedve, kissé hevenyészett széljegyzetek következnek most. Néhol egy kicsit gúnyolódok, de kérem Miklóst, ne szívja mellre.

1. Dányi, Dessewffy, Karvalics, Pintér stb. kollégák érveikhez csatlakozva úgy vélem, hogy a modernitáskritikát médiaszapulássá redukálni egyszerűen nonszensz. Körülbelül úgy jár el Miklós, mint ha valakit megkérdeznének, miért kellett meghalnia Giordano Brunónak, akkor a válaszban részletes leírást kapnánk egy csomó fahasábról, illetve azok nedvességtartalmáról és elhelyezkedéséről, különös tekintettel Bruno létfontosságú szerveire.
2. Amúgy pedig még ez a hasonlat is sántít, hiszen az ökokódiúm jelentős részét már akkor végrehajtották, mielőtt még bárki akár csak a Szokol rádióról is hallott volna harangozni. Ha így vesszük, ki lehet számolni, hány tiszai ciánmérgezéssel ért fel a Tisza XIX. századi szabályozása. Amúgy pedig némileg fellengzősen úgy is mondhatnám, hogy amennyiben a körülöttünk lévő természetet tekinthetjük örökségként (erre utal is egy öko-szlogen), akkor Ézsau döntésének öko-változata úgy szólhatna, hogy az ember (amennyiben

megvoltak hozzá az eszközei) a legutóbbi időkhöz követezően mindig feláldozta természeti környezetét az anyagi gyarapodás vagy egyszerűen a túlélés érdekében, legyen szó mammutokról, ókori mediterrán erdőkről, a nemeai oroszánról vagy hortobágyi tűzokokról.

3. Amennyiben a tudatos kétkezi természetpusztítást is természetpusztításnak tekintjük (gyomirtózás, malacdopping, vakondvadász, vegyszeres szúnyogirtás, rapsickodás, illegális hulladékányák stb.), akkor feltűnhet, hogy ezt nagyobb részt a kevesebb médiát fogyasztó lakosság követi el. Az erdélyi havasok erdőit nem hiszem, hogy tévé- és/vagy Internet-függő véglények vágják ki illegálisan építőanyagként. Ha a parasztonak múlna, az egész országot lebetonoznák disznóknak, sőt meggyőződésem: a magyar lakosság túlnyomó része (függetlenül lakhelyétől) anyagi érdekből bármikor hajlandó lenne aktív vagy kényelmességéből elkövetett természetkárosításra (kedvenceim például az olasz madár-tömeggyilkosoknak asszisztáló vadőrök), viszont a környezettudatosság igenis (mediatizáltabb) városi virscaft (vagy legalábbis onnan indult).
4. Fontos beszélni arról, hogyan tudtak több generációval ezelőtti paraszti közösségekben úgy gazdálkodni, hogy ne tegyék tönkre a környezetüket. Azonban ebből szinte semmi nem következik a mi életünkre nézve. Mindenekelőtt azért, mert ez a föld szeretetén alapuló életszemlélet egyszerűen mind jelentett mániákus földéhséget, és olyan mondatokat, hogy „a föld nem szereti az egyenes derekat”, továbbá jelentette azt a tekintélyelvű és embernyomorító kultúrát is, amiben minden számított, csak az ember ideje, akarata, méltósága nem (lásd Móriczot, Szabó Zoltánt vagy Illyést).
5. Ezt a pontot kibővítve utalnék arra, hogy a környezettudatosságot is a modernitás találta ki (arról nem is szólva, hogy magát a természetet is: lásd romantika, stb.) Miklós tanulmányával szemben felhozott két fő érvem egyike az, hogy az ökológiát egyfajta újszerű reflexivitásnak, érzékenységnek tekintem, mivel a közvetlen haszna (például a szelektív hulladékgyűjtés esetében) nem feltétlenül látszik az életvilágban (ezért nem tekintem a földet okosan nem kiszippolyozó természeti kultúrákat ökológiailag releváns tapasztalatnak, mivel ha nem úgy tennének, néhány éven belül éhen halnának). Ily módon az ökológiai gondolat mint újszerű reflexivitás egy elképzelt megsebzett világot életre álmódó gondolat (olyasféle civic religion, mint az alkotmányosság tisztelete), viszont a reflexivitás ügyét (ld. Urry-Lash: Economies of Time and Space) ellentétbe állítani a média-, illetve IKT-fogyasztással akkora bűvészmutatvány, amit én nem tudok követni.
6. Miklós írja: „A Föld véges ökológiai rendszerében végtelen gazdasági növekedés nem lehetséges.” Tekintettel arra, hogy Miklós sem konyít a makroökonómiához, én sem teszek úgy, mintha értenék hozzá. Egyrészt azért azt megjegyezném, hogy az ökológiát ma az érdekeltek többnyire fogyasztás révén teszik életük részévé, másrészt pedig felhívnám a figyelmet arra, hogy 100 és 101 között végtelen sok szám található.

7. A tanulmánnyal szemben a másik fő érve az, hogy a dolgozat egyik pillérét, a „valódi” és a mediális (elképzelte?) tapasztalat szembeállítását semmilyen körülmények között nem tartom elfogadhatónak. Kérem, senki ne tekintse felfuvalkodottnak, de azt gondolom, ezt nem kell megindokolnom. Mentőtletként javaslom, hogy a szövegen még vadítanék egy kicsit, és tudományparódiaként közölném mint Ferdinand Tönnies lappangó kéziratát a televízióról 1902-ből.
8. Miklós írja bánatosan, hogy „a 20. század derekától folyamatosan nő a médiavalóságra fordított tudatos és tudattalan figyelem, a médiavalóságban töltött idő.” Innen nézve ez tűnhet ijesztőnek, ám ne felejtjük el, 50 vagy 100 éve még mennyire örültek annak, hogy egyre kevesebb embernek kell manuális-fizikai munkát végezni, mert akkor azt tekintették az ember elállatiasításának. Most meg mást mondunk szörnyűnek.
9. A médiahatásokkal kapcsolatos fejtegetések tendenciózusan szelektívek. Például Miklós ezt írja: „Az egymástól fizikai és szimbolikus térben egyaránt távoli témák egymás utánivá rendelése, sorbaállítása logikus, biztonságos rend és valóság képzetét kelti.” Gerbner, akinek kulcsszerepe volt abban, hogy az (amúgy szerintem kétes érvényű) „egylépéses” médiahatások a közbeszéd és a policy részévé váltak, ennek pont az ellenkezőjét mondja. Ez a baj az aktivista médiadiskurzussal, hogy mindig úgy forgatja a megismerés fókuszát, hogy az látszódon belőle, ami beleillik a képbe, és közben pont a megismerés az, ami egyre kevésbé fontosabb.
10. Miklós írja: „a megsokszorozott médiaélmény függőséget okoz.” A heroin és a cigaretta, na az igen.
11. Az ökológia válsággal kapcsolatos médiahallgatás rövid elemzése ígéretes része a tanulmánynak.
12. Miklós írja: „Az odavezetés (a reklámhoz), az elvezetés (a természeti környezettől) és az élveztetés (a fogyasztásra irányuló meggyőző kommunikáció) egymást feltételező, párhuzamos folyamatok.” Lennének, mondhatnánk, ha a köznyelv (szemben e jeremiárával) értelmes fogalomnak tekintené azt a szót, hogy „élveztetés”. Az nem véletlen, hogy ilyen szó nincsen.
13. Miklós írja: „Egyre riadtabban és gyámoltalanabban álldogálunk életünk terében...” Bírálatom első, magánlevél-változatában itt azt írtam: „Ha lesz egy ‚rohanó világunkban’, abbahagyom az olvasást.” Most sem tudok mást írni.
14. A reklámokról szóló rész szerintem kilóg a tanulmányból, mivel a kedélytelen pszichologizmusokon túl nem ajánl érveket megfontolásra.

15. E bírálát elején azt írtam, hogy társadalomtudománynak álcázni ezt a nagylöttyös médiakritikai aktivizmust helytelen, káros és bűnös dolog. Azért helytelen, mert a röviden említett fogalmi nonszenszek mellett kérdés, hogy a tanulmány kapcsán miről is beszélünk. Az már egy kicsit bonyolultabb kérdés, hogy miért káros ez a szöveg. Ehhez fontosnak tartom leszögezni, hogy ez az egész vita nem jöhetett volna létre, ha ezt a szöveget nem Sükösd Miklós, sokunk kipróbált harcostársa, kollégája, barátja készíti el. Talán nem járok túl messze a valóságtól, ha azt feltételezem, a recenzensek többsége nem hogy nem írta volna meg véleményét, de végig sem olvasta volna a dolgozatot, ha nem Miklós küldi. Így viszont egyre dagad a vita, rajta van az ITTK-honlapon, megjelenik könyvben, és a vitában az egyik oldalon a médiakritika-mozgalmárok vannak, a másik oldalon a szakma, azaz egy újabb ritualizált adok-kapok alakul ki, ami az egyik legfontosabb akadálya annak, hogy a (kereskedelmi) médiában változást egyedül generálni képes, kölcsönös belátáson alapuló önszabályozó kultúra kialakuljon. Egy másik helyen ezt így mondtam: „...ha a tévéellenes hisztéria domináns a tévé tevékenységét mérlegre tevő közbeszédben (amire valóban legjobb, ha vígan legyintenek a kereskedelmi televíziók), akkor egyre kisebb lesz az esély arra, hogy be lehet tartatni a valóban fontos szabályokat.” Lehet, hogy ez csak nekem a vesszőparipám, de azért ütött szíven ez a munka, mert fontosnak tartom, hogy a népi-mozgalmi „médiaelméleteket” el lehessen különíteni a szakmától és a tudománytól. Miklós összekapcsolja őket, amiért egy kicsit talán haragszom is rá. Végül pedig azért tekintem bűnösnek ezt a munkát, mert a nyilvánosság révén emberekben megerősödhet az elképzelés, hogy az efféle, az embert döntésre képtelen áldozatnak tekintő beszédmód a médiáról és a társadalomról helyes és követendő dolog.
16. Ökológiai tárgyú, bármilyen jellegű médiakutatásban nagy kedvvel és lelkesedéssel vennék részt Miklóssal vagy másokkal.